

STANE KREGAR

Razstava v Zali galeriji je posvečena stoti obletnici rojstva enega najpomembnejših slovenskih slikarjev srede 20. stoletja, Staneta Kregarja. Zasnovana je kot retrospektiva, zaradi majhnega prostora sicer nekakšna mini-retrospektiva, ki pa kljub temu kaže vsa ključna obdobja umetnikovega ustvarjanja.

Med temi je vsaj bežno predstavljeno tudi prvo, ki so ga umetnostni zgodovinarji doslej, kolikor mi je znano, vedno znova prezrli. Dekle z grlico iz leta 1930 opozarja, da je bil petindvajsetletni Kregar že docela razvit umetnik, še bolj pomembno pa, pod kakšnimi in čigavimi vplivi se je v takšnega izoblikoval: portret (gre za umetnikovo sestro) je naslikan v značilnem slogu slovenske Nove stvarnosti in še posebej pod vplivom Franceta Kralja. Kralj pa ni bil edini umetnik, ki je Kregarja ta čas privlačil: še en portret istega modela je sicer narejen v enakem osnovnem slogu, a pod vplivom Vena Pilona. Kakor v prejšnjem se je tudi v tem primeru Kregar na starejšega slikarja oprl do tolikšne mere, da njegove slike od vzornikove vsaj na prvi pogled ni mogoče ločiti in tako pokazal, da do popolnosti obvladuje likovno problematiko tačas pri nas najbolj udarne smeri; tudi to je značilno, saj je sledenje aktualnim likovnim tokovom zanj ostalo značilno vse do smrti.

To potrjuje tudi naslednja, javnosti seveda že dolgo znana surrealistična faza, ki jo na razstavi predstavlja leta 1937 nastali Večer v maju, eno tistih del, na katerem so očitni za Kregarja značilni Daljevi odmevi, pa tudi odmevi metafizičnega slikarstva. Vprašanje, koliko je Kregar bil oziroma sploh mogel biti pravi surrealist, naj tudi tu ostane odprto, vsekakor pa je proti koncu tridesetih let s tovrstno maniro prenehal in prek krajše klasicistične faze - ki pa jo na razstavi zaznamuje eno njegovih najbolj kompleksnih del, sijajni Slikar v ateljeju (1939) - prešel v likovno in vsebinsko nežni intimizem štiridesetih. V tem času je naslikal celo nekaj aktov, prevladujejo pa portreti kot je Dekle s pismom, slika, ki je nastala leta 1950 in torej sodi na konec tega umetnikovega obdobja in hkrati tik pred naslednji, verjetno najpomembnejši prelom njegovega opusa.

V zgodnjih petdesetih je postal glavni problem slovenskih umetnikov, kako priti do abstrakcije. Ena od možnih poti je vodila prek t.i. "fasetiranega" kubizma (kubizma zgolj po nazivu in ne po dejanski likovni analizi), s katerim se je tačas ukvarjalo več slovenskih umetnikov; Kregarjevo varianto predstavlja slika Dafnis in Chloe iz leta 1952. V tem letu je študijsko potoval po Franciji, ob koncu naslednjega pa je z razstavo, ki jo je skupaj z Rikom Debenjakom priredil v ljubljanski Moderni galeriji, odprl znamenito diskusijo o abstraktnem slikarstvu, ki je smeri - kljub nekaj srditim reakcijam - dokončno odprla pot v slovenski likovni prostor. Ta razvoj je v Zali galeriji predstavljen z vrsto slik, od Deklice z mucko (1953), ki s prepoznavnim motivom še obuja spomine na prejšnje in celo na intimistično obdobje, do Obale v mesečini iz leta 1962. Dela, nastala v teh desetih letih, hkrati kažejo, da se je Kregar neprestano razvijal. V zgodnejših še vedno zvenijo spomini na "fasetirano" gradnjo slike, poznejša pa postajajo vedno bolj sproščena, v njih pa že odmevajo tokovi sodobnega evropskega informela, ki se na slikah, kakršna je Obala? logično? prepletajo tudi s spomini na surrealizem.

Precej drugače pa so sproščena zadnja razstavljenega dela. Čeprav je bil okoli leta 1970 že sredi svojih šestdesetih let, je Kregar še enkrat reagiral na najnovejše tokove in v tem, svojem zadnjem obdobju ustvaril vrsto del, ki jih zaznamujejo psihedelični motivi (npr. Brez naslova, 1971). Retrospektivne razstave v Moderni galeriji (1971-72), na kateri jih je predstavil, se še dobro spomnim in še bolje tega, kako me je presenetilo, da takšne slike ustvarja tako star človek; takrat pač še nisem vedel, da je bil večno mlad.

Dr. Lev Menaše

AVTOPORTRET, 1933, olje / platno, 36 x 30 cm, sign. d. zg.: SKregar/33

DEKLE Z GRILICO, 1930, olje / platno, 68 x 53 cm, sign. in dat. l. sp.: STANE KREGAR/1930

VEČER V MAJU, 1937, olje / platno, 61 x 82 cm, sign. l. zg.: SKregar

SLIKAR V ATELJEJU, 1939, olje / platno, 100 x 126 cm, sign. in dat. d. sp.: SKregar/39

DEKLE S PISMOM, 1950, olje / platno, 110 x 70 cm, sign. ni.

DAFNIS IN CLOE, 1952, olje / platno, 91 x 59 cm, sign. in dat. l. sp.: 52/SKregar

RAZPADANJE, 1958, olje / platno, 89 x 116 cm, sign. in dat. l. zg.: SKregar/58

PORUŠENO MESTO, 1958, olje / platno, 89.5 x 131 cm, sign. in dat. l. sp.: 58/SKregar

DEKLICA Z MUCKO, 1953, olje / platno, 116 x 89 cm, sign. in dat. l. sp.: 53/SKregar

ČRNO SONCE, 1955, olje / platno, 130 x 89 cm, sign. in dat. l. sp.: 55/SKregar

NOVEMBER, 1960, olje / platno, 130 x 116 cm, sign. in dat. d. sp.: 60/SKregar

OBALA V MESEČINI, 1962, olje / platno, 110 x 120 cm, sign. in dat. d. sp.: 62/SKregar

MRAČNA ZNAMENJA, 1967, olje / platno, 115 x 65 cm, sign. in dat. l. sp.: 67/SKregar

BREZ NASLOVA, 1971, olje / platno, 100 x 100 cm, sign. in dat. d. sp.: 71/SKregar

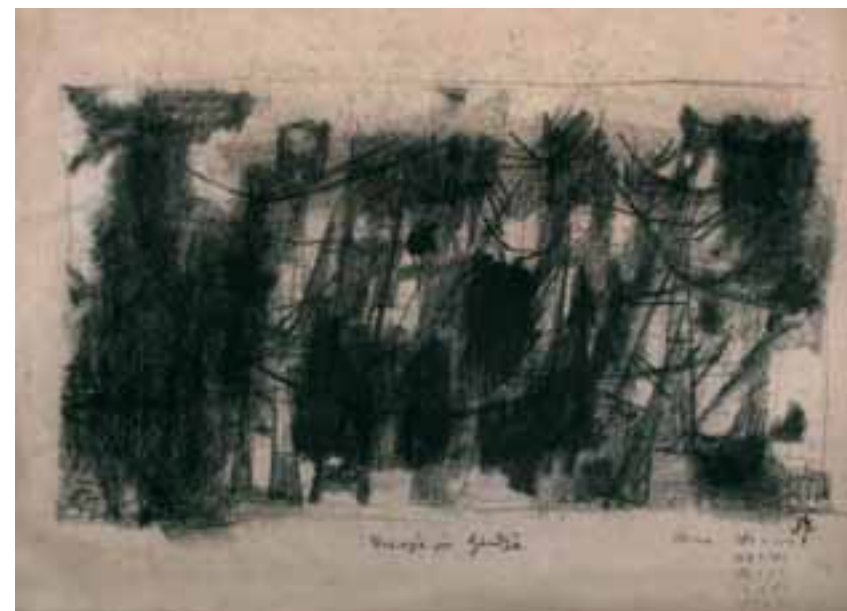
BREZ NASLOVA, 1954, akvarel / papir, 30 x 25 cm, sign. ni.

BREZ NASLOVA, 1958, gvaš / papir, 25 x 41 cm, sign. ni.

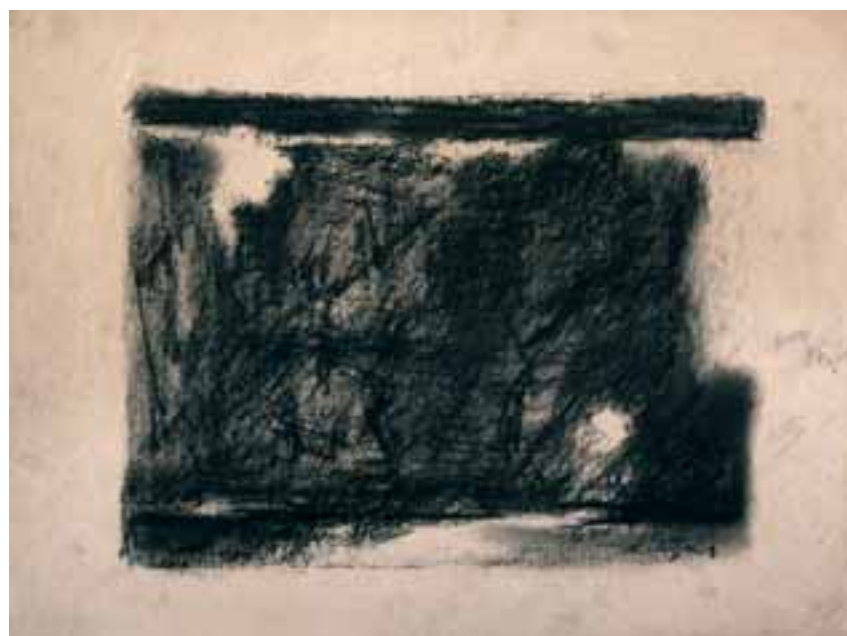
BREZ NASLOVA, 1956, gvaš, kreda / papir, 22 x 28 cm, sign. ni.

DREVJE IN LJUDJE, 1957, oglje / papir, 26 x 42 cm, sign. in dat. d. sp.:57/SKregar

MAJSKA NOČ, 1959, gvaš, kreda / papir, 24 x 29 cm, sign. ni., dat. zadaj.

BREZ NASLOVA, 1960, oglje / papir, 23 x 61 cm, sign. in dat. d. sp.: 60/SKregar

TEKST: DR. LEV MENAŠE
GALERIJA ZALA
RAZSTAVA OD 3. NOVEMBRA DO 17. NOVEMBRA 2005
OBlikOVANJE: ŽARE KERIN
FOTOGRAFIJA: MARKO ZAPLATIL
TISK: PRO GRAFIKA